

באה על ידי נטילת ונשיאת הידים למעלה, והמזלזל בנטילת ידים מתרחק מהברכה, והמתרחק מהברכה מתרחק מהעושר ובא לידי עניות (מהר"ל).

ומה שאמרו בגמ' (סוטה ד, ב) שעונש המזלזל בנטילת ידים הוא שנעקר מן העולם, יש שפירש, שהכוונה היא שנעקר מן העולם על ידי העניות (תוס' שם). ויש שפירש, שאם אינו נוטל ידים כלל, נענש במיתה, ואם נוטל אך אינו מדקדק ליטול כשיעור, נענש רק בעניות (באר שבע שם, בדעת רש"י שם).

וְשִׂאֲשֹׁתוֹ מִקְלָתוֹ כַּפְּנָיו, שאז יש כח לקללה לחול, אבל כשמקללתו שלא בפניו, אף שכוונתה לקללו, אינה מזכירה את שמו בפירוש ולכן אין כח לקללה לחול כל כך (בניהו).

לְרַגְרֵי לִית לָן בְּה' וְכו' בְּמִנְא' לִית לָן בְּה' ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע א"ח רמא, א).

מְשֵׂא וְלֹא מְשֵׂא, שאינו רוחץ ומשפשף יפה אלא במעט מים כגון רביעית מצומצם (רש"י פ). ויש שכתב, שנוטל ידיו בפתות מרביעית, שאם יש בו רביעית, זהו שיעורו ונטילה גמורה היא (פי ריב"ן). ויש שכתב, שהכוונה היא למי שמסופק אם נטל ידיו, שמצד הדין אינו צריך לחזור וליטול, והוסף רבא שאף חשש עניות אין בזה (בי"א א"ח קס, יא, בדעת הרמב"ם).

וְלֹא מִלְתָּא הִיא, אלא גם אם 'משא ולא משא' בא לידי עניות (בי"ש שם, ויש"ש חולין ה, טז). ויש שכתב, שאם נטל ברביעית מצומצם אינו בא לידי עניות, שהרי חכמים לא הצריכוהו לכתחלה יותר מרביעית, אלא שמה שאמר רבא 'לית לן בה' פירושו שאין נפקא מינה אם נטל רביעית או יותר, ודחתה הגמ' 'ולאו מילתא היא', שכשנוטל בשפע בא לידי עשירות (דרישה שם ב, שכן משמע בשו"ע שם קנה, י ושדברי הב"י הם לאו דוקא), ולפי זה מובנת ראיית הגמ' מדברי רב חסדא, שהרי אין ראייה משם אלא שהנוטל בשפע מתעשר, אך אין ראייה שאם אינו עושה כך נענש בעניות (הפני' ה' [לבעל האור החיים הקדוש]).

אָנָּא מְשֵׂא מְלֵא חֲפְנֵי מֵיָא וְיִהְבּוּ לִי מְלֵא חֲפְנֵי טִיבוּתָא ■ וכן נפסק להלכה, שאף שדי ברביעית, יוסיף ליטול בשפע (שו"ע א"ח קנה, ז). אך לכתחלה טוב יותר שלא יעשה כן בשביל להתעשר, שהרי אמרו (אבות א, ג) 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס', אלא יעשה הכל לכבוד השם יתברך והשכר ממילא יבוא (משנ"ב שם, לח). ומי שזהיר בזה ואינו מתעשר, הוא מפני שמעשיו מעכבים (שם).

עַל עֶסְקֵי תַכְשִׁיטָהּ, שאינו רוצה לקנות לה (רש"י). ובא לידי עניות, כי כשאשתו רואה שאינו דואג לצרכיה, אף היא מתרשלת בשמירת נכסיו (מאירי). ויש שפירשו, שזו מידה כנגד מידה, מפני שאשתו תלויה בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם, וכשם שאינו מרחם על אשתו שתלויה בו, כך לא ירחם הבורא עליו (שם ור"י מלוניל). ויש שביאר, שאין אשה אלא לתכשיטה, וכאשר אשתו של האדם שהיא עצם מעצמו ובשר מבשרו מקללת אותו על עסקי תכשיטה, נדבקת בו הקללה ואינו ראוי לעושר (מהר"ל).

אֲנָשֵׁי שְׁחִין, שהיו מדברים בלשון גאווה ולעגי שפה (רש"י). כלומר, שמחמת גאווה לא רצו שיבינו השומעים שמדברים הם בדברי כיעור ויתגנו בפניהם, ולפיכך היו מדברים את דברי הכיעור ברמז, כמבואר בגמ' להלן (בן יהודא).

לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּמַפְתַּח שְׂבִינָהּ וְאִם יֵצֵאת חֵיבַת חֲטָאתָ, והחידוש בזה, שאף אם המפתח הוא מכסף או מזהב ונושאת אותו כדרך טבעת, שהכניסה אצבעה בחור שבראש המפתח, מכל מקום חייבת חטאת, כיון שלא הוציאה אותו על צוירה כדרך תכשיט, והוצאתו על אצבעה היא כדרך הוצאה בחול (תוס' ר"י הזקן וראב"ן שנט. אך ראה מג"א שא, כז וביאור הגר"א שם לא ושג, מא, שמשמע שהוא רק מדרבנן). ■ להלכה, אסור לצאת במפתח של ברזל ונחושת, אף שעשוי לנוי כעין תכשיט, כי עיקרו עשוי לתשמיש (משנ"ב שא, מב). ולצאת במפתח נאה של כסף כדרך תכשיט על הצואר, יש אוסרים משום מראית העין שהרואה אומר שיצא בו לצורך תשמיש (שו"ע א"ח שא, יא). ויש מתירים (שם) כשמוציאו לשם תכשיט, כיון שאין דרך לעשות מפתח מכסף ועיקרו עשוי לתכשיט, ואין למחות במקלים (משנ"ב שם, מב).

כְּשֵׁישׁ בְּהֶם בּוֹשֵׁם, שכיון שיש בהם בושם תכשיט הוא לזו שריחה רע (רש"י), וגם הכלי שבתוכו הבושם נעשה תכשיט אגב הבושם שבתוכו (רמב"ן להלן צד ב). ויש שכתב, שכיון שהבושם מותר בהוצאה, גם הכלי שמוציאים אגב הבושם מותר אף שאינו תכשיט (שם בשם ה"ר יצחק בר אבא מרי. וראה בביאורים לעיל בע"א שיש שכתבו שמדובר בכובלת העשויה מכסף וזהב, ורק משום כך נחשבת כתכשיט).

אָבָל אֵין בְּהֶם בּוֹשֵׁם חֵיבַת ■ וכן נפסק להלכה (ביאה"ל שג, יא).

מְשׁוֹם תַּעֲנוּג, שסכים בו את הגוף לריח טוב. ומה שאמר רבי אליעזר לעיל (בע"א) שהוא כדי להסיר ריח רע, ומשמע שאינו בא לתענוג, זהו לאשה שריחה רע, שאין די לה במה שסכה בו את הגוף שנשאר רק לזמן קצר, אלא צריכה לשאת עמה צלוחית של פליטון (דברות משה נג, כד).

דְּאִית בֵּיה תַּעֲנוּג וְלִית בֵּיה שְׂמָחָה לֹא גִזְרוּ רַבָּנָן ■ וכן נפסק להלכה (משנ"ב תקס, ז).

מְשׁוֹם דְּמִשְׁתַּיִן מִים בְּפִנֵּי מִטּוֹתֵיהֶם עֲרוּמִים יְגִלוּ בְּרֹאשׁ גּוֹלִים, ורבי יוסי רבי חנינא סבר, שהעונש של 'יגלו בראש גולים' מוסב על סוף הפסוק שנאמר בו 'ואוכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק', וכפי שלמדו מזה בגמ' (פסחים מט, א) שכל הנהגה מסעודת הרשות לסוף גולה (עיון יעקב).

וּמְחַלְפִין נְשׁוֹתֵיהֶן זֶה עִם זֶה, שבעוון גילוי עריות גלות באה לעולם, כמבואר בבבלייתא לעיל לג, א (מלא הרועם).

הַמְשַׁתֵּין מִים בְּפִנֵּי מִטְתּוֹ עֲרוּם, שזהו דבר מיאוס, והמלאך הממונה על העניות נקרא 'נבל' משום שאוהב מקום מיאוס (רש"י, ע"פ הגמ' בפסחים קיא, ב). וכל שכן כשמשתין בפני שולחנו וכיוצא בזה שמביאו לידי עניות משום המאוסות שבו, ונקטו 'ערום' ו'פני מיטתו', משום שכן היא הדרך שעומד ממיטתו ערום ומשתין שם, כי טורח הוא לו להתלבש ולצאת (רש"י ומהרש"א). ויש שביאר, שהעושר הוא כבודו של האדם, והנהוג בזיון בעצמו ומשתין ערום בפני מיטתו, מתרחק הוא מן הכבוד ודבק בו הבזיון שהיא העניות, ונעשה ערום מנכסיו (מהר"ל).

וּמְזִלְזֵל בְּנִטְיַלַּת יָדָיִם, שגם זהו דבר מיאוס שאוכל במיאוס וליכולן הידים, והמלאך הממונה על העניות שאוהב מקום מיאוס, שורה עליו (פרישה א"ח קנה, ז). ויש שביאר, שהברכה